

Εργασία στη Χημεία Θέμα: Το δέος του νερού στην παράδοση και τα εικαστικά

Το νερό ως στοιχείο
και σύμβολο

Οι περισσότεροι πολιτισμοί γεννήθηκαν και αναπτύχθηκαν γύρω από το νερό. Ειδικότερα, στις ακτές της Μεσογείου εμφανίστηκαν οι σημαντικότεροι από αυτούς (Μίνωες, Αρχαίοι Έλληνες, Φοίνικες, Αιγύπτιοι, Άραβες, Ρωμαίοι). Σε αυτούς τους πολιτισμούς από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα το νερό κατέχει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία. Δίνει ζωή, επιτρέπει την καλλιέργεια τροφής, τη μεταφορά αγαθών και το εμπόριο και μαζί με όλα αυτά την ανταλλαγή πολιτιστικών στοιχείων. Αποτυπώνεται στη μυθολογία, στη φιλοσοφία, στη θρησκεία, στα ήθη και έθιμα των λαών, άλλοτε εξυμνείται ως θεότητα και άλλοτε θεωρείται πηγή ζωής και ενέργειας, που χαρίζει δύναμη και καλή υγεία. Άλλες φορές το νερό προστατεύεται από θεότητες. Τη σημασία του ζωογόνου ρόλου των νερών τη βρίσκουμε στους μύθους πολλών λαών. Κάνοντας ένα ταξίδι μέσα στο χρόνο και φτάνοντας ως την προϊστορική εποχή, διαπιστώνουμε ότι οι προγονικοί λαοί της ανθρωπότητας είχαν πλήρη επίγνωση της ζωογόνου σημασίας, αλλά και της φοβερής δύναμης των νερών. Για το λόγο αυτό τιμούσαν τα νερά ως θεότητες, τις οποίες παράλληλα, ζητούσαν να εξευμενίσουν. Στους μύθους όλων των λαών, το νερό αποτέλεσε στοιχείο έμπνευσης και δοξασίας.

Μένοντας στον πιο κοντινό μας χώρο, την ελληνική μυθολογία, θα ήταν λάθος να παραγνωρίσουμε ότι η ίδια η μυθολογία, σε κάποιες χαμένες στο χρόνο εποχές, ποτίστηκε στα ιερά νάματα των Ινδιών και της Περσίας. Με άλλα λόγια, εύκολα ανακαλύπτει κανείς ότι οι θεοί των Ινδιών, της Περσίας, της Ελλάδας, της Ιταλίας, της Βόρειας Ευρώπης, παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά και ύφος συγγένειας, που δεν μπορεί να είναι τυχαία, αλλά παραπέμπουν σε κοινή αφετηρία. Οι αρχαίοι έλληνες, που τιμούσαν τα νερά σαν θεότητες, φαντάζονταν τον Ωκεανό σαν ένα τεράστιο ποταμό, που ρέει γύρω από τη γη, δεν είχε πηγές, ούτε εκβολές και ήταν πατέρας όλων των ποτάμιων θεών. Τρεις χιλιάδες Νύμφες και τρεις χιλιάδες ποταμοί ήταν παιδιά του Ωκεανού και της Τύθης. Πολλές από τις Νύμφες, όπως οι Ναϊάδες, προστάτιδες των νερών, κατοικούσαν στα γλυκά νερά και διέθεταν δυνάμεις μαγικές .

Πολλοί πολιτισμοί αναγνωρίζουν, εξάλλου το γεγονός ότι η ζωή ξεκίνησε μέσα από το νερό και αυτό αποτυπώνεται στους μύθους , π.χ. η Αφροδίτη, θεά του έρωτα, της αναπαραγωγής και της ζωής, αναδύεται μέσα από το νερό.

Το νερό στην τέχνη

- Η θαλασσογραφία είναι είδος των παραστατικών τεχνών (ζωγραφική, σχέδιο, χαρακτική και γλυπτική) που απεικονίζει ή αντλεί την κύρια έμπνευση από τη θάλασσα και τα πλοία. Ο όρος συχνά καλύπτει σκηνές σε ποτάμια και εκβολές ποταμών, σκηνές παραλιών, θέματα που μπορούν να σχεδιαστούν ή να ζωγραφιστούν από την ξηρά. Η θαλασσογραφία έχει περίοπτη θέση στην ελληνική ζωγραφική. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι μια «προέκταση» της τοπιογραφίας που αποδίδει τη σχέση του ανθρώπου με τη θάλασσα και εκφράζει ειρηνικές στιγμές αλλά και πολεμικές. Σε ό,τι αφορά στη δεύτερη περίπτωση έχει ως στόχο να παρουσιάσει τους αγώνες των Ελλήνων για την εθνική ανεξαρτησία και να συντηρήσει τη μνήμη.

Η θαλασσογραφία στην ελληνική ζωγραφική αναπτύχθηκε κατά τον 19^ο αιώνα από αρκετούς ζωγράφους της Σχολής του Μονάχου, όπως οι Νικόλαος Γύζης, Νικηφόρος Λύτρας, Θεόδωρος Βρυζάκης, Πολυχρόνης Λεμπέσης, Νικόλαος Βώκος οι οποίοι χρησιμοποίησαν τη θάλασσα ως βάθος και φόντο στις ιστορικές και ηθογραφικές συνθέσεις τους. Εξαίρεση αυτού του κανόνα αποτελούν ο κυριότερος Έλληνας θαλασσογράφος Κωνσταντίνος Βολανάκης, ο μαθητής του Βασίλειος Χατζής, ο Γεώργιος Ροϊλός και ο Ιωάννης Αλταμούρας.^[8]

Τον 20^ό αιώνα, ο Κωνσταντίνος Παρθένης, ο Κωνσταντίνος Μαλέας, ο Νικόλαος Λύτρας, φιλοτέχνησαν μικρές θαλασσογραφίες. Από τη γενιά του '30, με τη θαλασσογραφία ασχολήθηκαν ο Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας στις Ύδρες του και ο Σπύρος Βασιλείου με αναφορές στο Γαλαξίδι και την Ερέτρια. Μεταπολεμικά, ο Παναγιώτης Τέτσης, ο Πάρις Πρέκας, στα έργα του οποίου εμφανίζεται επίσης και ο ανθρώπινος μόχθος και ο Κώστας Τσόκλης, του οποίου οι θαλασσινές δημιουργίες ανασυνθέτουν με ψευδαισθητικά ευρήματα την ατμόσφαιρα, δίνοντας την αίσθηση του θαλασσινού τοπίου.^[9]

Ελληνικές θαλασσογραφίες

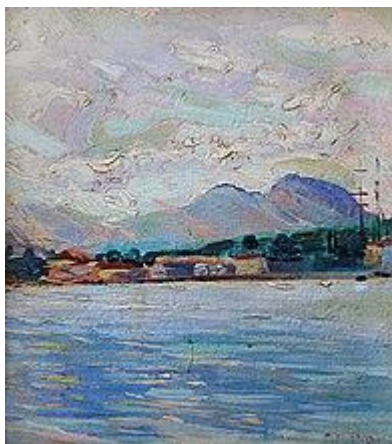
Νικόλαος Γύζης, Μετά την καταστροφή των Ψαρών (π. 1896-1898)

Κωνσταντίνος Βολανάκης, Το λιμάνι του Βόλου, 1875, Αθήνα, Εθνική Πινακοθήκη

Βασίλειος Χατζής, Πλοίο σε ταραγμένα νερά 1896

Γεώργιος Ροϊλός, Θαλασσογραφία, Ιδιωτική Συλλογή

Το θέμα της θαλασσογραφίας θεωρείται ως ιδιαιτέρως προσφιλές και από τους ζωγράφους και από το κοινό αλλά και από τους ειδικούς των δημοπρασιών. Οι θαλασσογραφίες στις δημοπρασίες μεγάλων οίκων είναι αυτές που συνήθως συγκεντρώνουν τις μεγαλύτερες τιμές. Οι θαλασσογραφίες του κοσμούνε τις επισημότερες αίθουσες της Αυστρίας και της Ελλάδας, ακόμη και του ηλεκτρικού σταθμού (μετρό) του Πειραιά, ενώ κάποιοι άλλοι πίνακές του πωλήθηκαν σε διεθνείς δημοπρασίες για εκατοντάδες χιλιάδες ευρώ.

Ιωάννης Αλταμούρας Το Λιμάνι του Helsingor

Ιωάννης Αλταμούρας Θαλασσοταραχή

Τα τέρατα της θάλασσας

Τα τέρατα της ελληνικής μυθολογίας είναι πλάσματα ανύπαρκτα, κινούνται στη σφαίρα του εξωπραγματικού, δημιουργημένα απολύτως από την αχαλίνωτη ανθρώπινη φαντασία. Είναι κατά κανόνα μιζογενή, δηλαδή συνδυάζουν ρεαλιστικά στοιχεία διαφόρων υπαρκτών πλασμάτων στην οριακή περιοχή όπου δρουν οι μεγάλοι ήρωες και ζουν οι θεοί της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας.

Εκεί, σ' αυτή τη φανταστική χώρα του ελληνικού μύθου, τα τέρατα ζουν τη δική τους ζωή. Γεννιούνται και πεθαίνουν με τρόπους ιδιαίτερους και με τον ίδιο ιδιαίτερο τρόπο περνάνε τη ζωή τους. Φαίνεται να ορίζουν τους κανόνες,

να καταδυναστεύουν τους ανθρώπους, μα στην πραγματικότητα κυνηγάνε το δικό τους πεπρωμένο και κατά κανόνα καλούνται να υπερασπιστούν την ίδια τους την ύπαρξη όταν ένας αποφασιστικός ήρωας βρεθεί στο δρόμο τους.

Τα τέρατα της ελληνικής μυθολογίας είναι κατ'ουσίαν πλάσματα τραγικά. Το πεπρωμένο τους είναι να ενσαρκώνουν με ενθουσιασμό το πρόσωπο του φόβου και της απειλής, αλλά κατά κανόνα μοιάζουν απλώς να διεκδικούν το δικαίωμά τους στη ζωή. Παρακολουθώντας τις πολύπλοκες διαδρομές των κύκλων του ελληνικού μύθου συναντάει κανείς ένα μεγάλο πλήθος τεράτων, που εμφανίζονται συνήθως σε δεύτερους ρόλους, αλλά κερδίζουν την παράσταση με την απόκοσμη παρουσία τους.

Τα θαλάσσια τέρατα είναι μυθικά ή θρυλικά πλάσματα, τα οποία είχαν τεράστιο μέγεθος. Συχνά είχαν τη μορφή δράκου, φιδιού ή ένοπλου θηρίου και απειλούσαν ή καταβρόχθιζαν ολόκληρα πλοία. Κάποια από αυτά τα «τέρατα» αποδείχτηκε στην πορεία ότι ήταν αποδεκτά όντα, όπως φάλαινα ή κάποιο είδος γιγάντιου καλαμαριού. Πολλά από αυτά τα τέρατα, έκαναν την εμφάνισή τους σε κινηματογραφικές ταινίες ή έδωσαν την ιδέα για την δημιουργία νέων, φανταστικών τεράτων. Κάποια από αυτά είναι:

Μηλιακό ανάγλυφο, 450 π.Χ., Βρετανικό Μουσείο

1. Σκύλλα και η Χάρυβδη είναι δύο από τα πιο γνωστά τέρατα της ελληνικής μυθολογίας, τα όποια σύμφωνα με τον Όμηρο βρίσκονταν το ένα απέναντι από το άλλο σε ένα στενό πέραςμα, με την ονομασία Πλαγκτές Πέτρες. Κανένα πλοίο δεν μπορούσε να διασχίσει αλώβητο το πέραςμα αυτό. Τα μυθικά τέρατα εμπλέκονται στους μύθους του Οδυσσέα και των Αργοναυτών, οι οποίοι μάλιστα κατόρθωσαν να περάσουν από τα τέρατα με μικρές απώλειες, γιατί η Ήρα είχε παρακαλέσει τον Ποσειδώνα (πατέρα και των δύο) να τις κοιμίσει. Σύμφωνα με τις περιγραφές, η Σκύλλα είχε έξι κεφάλια που έμοιαζαν με σκύλου και άρπαζε αντίστοιχους ναυτικούς από τα διερχόμενα πλοία. Ήταν κόρη του Φόρκυ και της Κητώς, κάποτε όμορφη νύμφη που την ποθούσε ο Ποσειδώνας. Η ζηλιάρα Αμφιτρίτη την μετέτρεψε σε τέρας δηλητηριάζοντας το νερό που έκανε μπάνιο. Η Σκύλλα είχε σώμα ψαριού, γυναικείο άνω κορμό και κεφαλές σκυλιών να προεξέχουν στο στήθος της. Η Χάρυβδη ρουφούσε το νερό της θάλασσας, καταπίνοντας μαζί διερχόμενα πλοία και ναυτικούς.

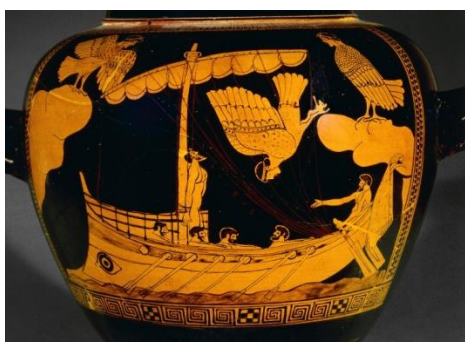

Στον Όμηρο η Σκύλλα μαζί με τη Χάρυβδη φυλάνε ένα στενό από το οποίο υποχρεωτικά πρέπει να περάσει ο Οδυσσέας με το καράβι του. Η Σκύλλα καταβροχθίζει ζωντανούς έξι από τους άνδρες του, αλλά ο ήρωας καταφέρνει να περάσει αβλαβής.

Αττική λήκυθος, 500-475 π.Χ. Μουσείο του Λούβρου.

2. Η Λερναία Ύδρα, απόγονος του Τυφώνα και της Έχιδνας, ήταν ένα φρικτό υδρόβιο τέρας της ελληνικής μυθολογίας και ο δεύτερος από τους δώδεκα άθλους που έπρεπε να φέρει εις πέρας ο Ηρακλής. Σύμφωνα με τη μυθολογία, επρόκειτο για ένα τρομερό τέρας με χαρακτηριστικά ερπετού και πολλά κεφάλια-φίδια, τα οποία όταν κοβόντουσαν φύτρωναν άλλα δύο, δηλητηριώδη αναπνοή και φονικό βλέμμα. Η φωλιά του τέρατος ήταν η λίμνη της Λέρνας στην Αργολίδα, όπου περνούσε τον καιρό της βασανίζοντας τον κόσμο και φυλάγοντας μια πύλη προς τον Κάτω Κόσμο, μέχρι που την εξόντωσε ο Ηρακλής **σταλμένος από τον Ευρυσθέα**

Ο Οδυσσέας δεμένος στο κατάρτι του πλοίου του δέχεται επίθεση από τις Σειρήνες. Ερυθρόμορφος στάμνος του Ζωγράφου των Σειρήνων, 480-470 π.Χ.

3. Οι Σειρήνες, στην ελληνική μυθολογία, ήταν επικίνδυνα και δόλια πλάσματα, οι οποίες παρουσιαζόντουσαν ως femmes fatales και παρέσερναν τους ναύτες με τη μαγευτική μουσική και τις φωνές τους ώστε να ναυαγήσουν στη βραχώδη ακτή του νησιού τους. **Οι Σειρήνες ήταν πτηνόμορφες με γυναικείο κεφάλι. Ήταν πλάσματα της θάλασσας, κι όχι μόνο δεν ήταν φοβερές στην όψη, αλλά ήταν όμορφες και είχαν γοητευτική**

φωνή. Είχαν όμως την κακή συνήθεια να παρασύρουν με το τραγούδι τους τους ναυτικούς που πέρναγαν από το νησί τους και να τους κατασπαράζουν. Ο Οδυσσέας περνώντας από εκεί, ειδοποιημένος από την Κίρκη, είχε κλείσει τα αυτιά των ναυτικών του με κερί κι ο ίδιος δέθηκε στο κατάρτι για να απολαύσει το όμορφο τραγούδι.

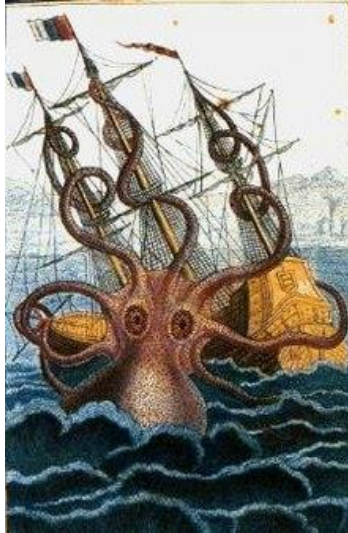
Τέρας Λεβιάθαν

4.Ο Λεβιάθαν είναι ένα θαλάσσιο τέρας που αναφέρεται στην Βίβλο. Η λέξη έχει γίνει συνώνυμη με κάθε μεγάλο θαλάσσιο τέρας ή πλάσμα. Στη λογοτεχνία (π.χ. Moby Dick), με τη λέξη «Λεβιάθαν» ο συγγραφέας αναφέρεται σε μεγάλες φάλαινες, ενώ στη σύγχρονη εβραϊκή γλώσσα σημαίνει απλά φάλαινα.

Αναπαράσταση του τέρατος του Λοχ Νες

5.Το Τέρας του Λοχ-Νες ή αλλιώς Νέσι. Σύμφωνα με το μύθο ζει στη λίμνη του Λοχ Νες της Βόρειας Σκωτίας. Οι αναφορές για την ύπαρξη του τέρατος ξεκίνησαν τον 6ο αιώνα και μέχρι σήμερα αρκετοί είναι αυτοί που ισχυρίστηκαν ότι βρέθηκαν αντιμέτωποι με το θαλάσσιο τέρας. Σύμφωνα με μαρτυρίες και αναφορές, το τέρας φέρεται να μοιάζει με ερπετό, το οποίο έχει μακρύ λαιμό, το οποίο καταλήγει σε μικρό κεφάλι. Υποβρύχιες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν το 2003, με χρήση σόναρ απέτυχαν να εντοπίσουν το θρυλούμενο ερπετό.

"Κολοσσιαίο Χταπόδι" από τον Pierre Denys του Μόντφορτ

5. Σύμφωνα με θρύλους, το μυθικό θαλάσσιο τέρας γιγαντιαίων διαστάσεων, Κράκεν, βρισκόταν στα ανοικτά των ακτών της Νορβηγίας και της Γροιλανδίας. Είναι πιθανό, ο μύθος να βασίζεται στη θέαση του πραγματικού καλαμαριού-γίγαντα, το οποίο εκτιμάται ότι είχε μήκος 13 με 15 μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των πλοκαμιών του. Αν και αυτά τα πλάσματα ζουν σε μεγάλα βάθη, έχουν παρατηρηθεί στην επιφάνεια του νερού και σύμφωνα με αναφορές, έχουν επιτεθεί σε πλοία.

Βιβλιογραφία-Πηγές

<https://blogs.sch.gr/greenteens/archives/241>

[el.wikipedia.org/wiki/Θαλασσογραφία_\(ζωγραφική\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Θαλασσογραφία_(ζωγραφική)) [https://el.wikipedia.org/wiki/https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%98%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1_\(%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CE%AE\)#:~:text=%CE%97%20%CE%B8%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1%20%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9%20%CE%B5%CE%AF%CE%B4%CE%BF%CF%82%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CF%8E%CE%BD%20%28%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CE%AE%2C,%CE%BD%CE%B1%20%CF%83%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%8D%CE%BD%20%CE%AE%20%CE%BD%CE%B1%20%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%8D%CE%BD%20%CE%B1%CF%80%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%BE%CE%B7%CF%81%CE%AC](https://el.wikipedia.org/wiki/https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%98%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1_(%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CE%AE)#:~:text=%CE%97%20%CE%B8%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1%20%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9%20%CE%B5%CE%AF%CE%B4%CE%BF%CF%82%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CF%8E%CE%BD%20%28%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CE%AE%2C,%CE%BD%CE%B1%20%CF%83%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%8D%CE%BD%20%CE%AE%20%CE%BD%CE%B1%20%CE%B6%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%8D%CE%BD%20%CE%B1%CF%80%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%BE%CE%B7%CF%81%CE%AC)

<https://mastapiranola.gr/o-%CE%BB%CE%B5%CE%B2%CE%B9%CE%B1%CE%B8%CE%B1%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD->

%CE%B5%CE%B2%CF%81%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%B7-
%CE%BC%CF%85%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE
%B1-490

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CF%8D%CE%BB%CE%B7:%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1>